

management system formation and use of financial resources. All administrative decisions in this field directly or indirectly affect the results of not only investment, but also the main activity of the enterprise. From this perspective, it is subordinated to the overall economic strategy of the enterprise, which defines the basic financial terms of the development of investment activity.

Features of financial support of the investment process of economic entities in agriculture and compensation used for the purpose of financial resources, mainly affects the specificity of assets created as a result of the investment.

Based on the study of the agricultural enterprises lending practices by commercial banks it found that other than interest in the costs of obtaining financial resources need to be included and associated costs related to the implementation: initial payment, which require individual banks; credit insurance; assessment of collateral object; loan agreement and other. expenses.

Key words: *operating, investment, financial resources, profitability, cash flows, cash loans.*

УДК 336.71 (477)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

**О.Б. Денис, кандидат економічних наук
Львівський інституту банківської справи ДВНЗ «Університет
банківської справи»**

В статті розглянуто тенденції розвитку банківської системи України за період 2000-2015 рр. Проаналізовано структуру банківського сектору, динаміку та процеси банківських банкрутств, структуру банківських активів та пасивів, напрямки інвестування та показники прибутковості. Визначено ключові проблеми та перспективи розвитку банківського сектору на сучасному етапі.

Ключові слова: *банк, банківська система, банківська криза, кредити, депозити, банківське регулювання*

Постановка проблеми. Серед проблем розвитку економіки України питання дослідження тенденцій функціонування банківського сектору країни посідають важливе місце.

Це обумовлено тим, що стабільно та ефективно працююча банківська система є гарантом результативного грошово-кредитного регулювання економіки, ефективності кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту тощо.

В Україні банківська система не виконує ефективно притаманних її функцій, наслідком чого є зниження темпів розвитку економіки, падіння національної фінансової стабільності та безпеки фінансової системи країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на актуальність питання, проблематика розвитку вітчизняної банківської системи є предметом досліджень багатьох вчених, серед яких слід відзначити праці О.І.Барановського, О.Д. Вовчак, П.М. Сенища, А.Я.Кузнецової, Л.В.Кузнецової, С.В.Мищенко, В.В. Рисіна, Т.С.Смовженко та ін.[1;2;3].

Водночас, віддаючи належне напрацюванням науковців, слід

відзначити, що в умовах швидких змін економічної ситуації в Україні та в банківському секторі зокрема, необхідним є доповнення проблематики проведенням емпіричних досліджень сучасних тенденцій розвитку банківської системи України.

Методика досліджень. У процесі дослідження використовувалися методи: статистичного аналізу – для встановлення тенденцій розвитку банків в Україні; фінансового аналізу – для оцінки фінансових результатів банківських установ; аналізу і синтезу – для дослідження причинно-наслідкових зв'язків, що мають місце в розвитку банків в Україні та ін.

Результати досліджень. Дослідження розвитку банківського сектору України за період 2000 – 2015 роки свідчать, що по суті, в історії розвитку вітчизняних банків 2014-2015 роки стали найскладнішими.

Ускладнення розпочалися із загостренням політичної ситуації у 2014 році, які спровокували зменшення зовнішнього та внутрішнього попиту, істотне зниження обсягів виробництва в основних секторах економіки, девальваційні процеси, ажіотажні настрої у населення щодо купівлі валюти та вилучення коштів з банківської системи.

Так, у 2014 році, за оцінками НБУ, ВВП скоротився на 6.7%, гривня знецінилася майже вдвічі, інфляція зросла майже на 25%. Дефіцит зведеного бюджету України (разом з НАК «Нафтогаз України») перевищив 10% від ВВП, а дефіцит зведеного платіжного балансу сягнув 13 млрд. дол. США. Золотовалютні резерви знизилися до критично низького рівня [4].

Зазначені тенденції негативно відобразилися на загальних показниках економічного розвитку країни та вплинули на ослаблення банківської системи.

Дослідження статистичних даних наведених в таблиці 1, щодо кількості та структури банків в Україні показали, що станом на 01.11 2015 року кількість банків за реєстром становила 120 банків (в у т.ч. 40 банків з іноземним капіталом) [5].

Найбільше іноземний капітал був представлений в I та II групах банків, найнижчий рівень присутності іноземних інвесторів спостерігався в IV групі. Загалом частка іноземного капіталу в банківській системі України станом на листопад 2015 року становила 37.8%, що вище на 5,3% попереднього року, однак дещо нижче показників 2010-2012 років [6].

Слід зазначити, що на нашу думку, показники присутності іноземного капіталу в банківській системі України є і були завищеними, оскільки частина банків з іноземним капіталом є псевдо іноземними банками – банками з українськими капіталами, зареєстрованими в інших країнах. Зокрема це стосується таких банків як Приватбанк (Кіпр – 24,99%), Банк «Надра» (89,96% - Австрія), Банк «Кредит-Дніпро» (99,99% - Кіпр) та ін. [6].

З огляду на те, що одним з показників оцінки загального стану банківської системи є кількість банкрутств банків ми проаналізували процеси банківських банкрутств.

Дослідження показали, що зважаючи на виведення НБУ неплатоспроможних банків з ринку, кількість банків суттєво зменшилася. При цьому частка банкрутств вітчизняних банків суттєво перевищувала частку банкрутств банків з іноземним капіталом.

1. Показники кількості банків та структура банківського сектору за період 2000-2015 рр.

Показник	Роки															
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	01.11.2015
Кількість банків за реєстром (на кінець року)	153	152	157	158	160	165	170	175	184	182	176	176	176	180	163	120
Темпи приросту у відношенні до попереднього року (%)	-	-0,65	3,28	0,63	1,27	3,13	3,03	2,94	5,14	-1,09	-3,3	1	1	2,27	-9,44	-26,38
Кількість банків з іноземним капіталом	31	21	20	19	19	23	35	47	53	51	55	53	53	49	51	40
Темпи приросту у відношенні до попереднього року (%)	-	-32,25	5	5	1	21,05	52,17	34,28	12,76	3,77	7,84	-3,63	1	-7,55	4,08	-21,56
Кількість банків із 100% іноземним капіталом	7	6	7	7	7	9	13	17	17	18	20	22	22	19	19	18
Темпи приросту у відношенні до попереднього року (%)	-	-14,28	16,67	1	1	28,57	44,44	30,77	1	5,88	11,11	10	1	13,63	1	-0,52
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	13,3	12,5	13,7	11,3	9,6	19,5	27,6	35,0	36,7	35,8	40,6	41,9	39,5	34,0	32,5	37,8

Таблиця складена за даними [5].

Так, у порівнянні з 2014 роком – загальна кількість банків зменшилася на 26,4 % (українських банків на 28,57%, банків з іноземним капіталом – на 21,56%) , а у порівнянні з 2013 р. - на 33,3% спостерігалось скорочення загальної чисельності банків (українських банків на 38,93%, банків з іноземним капіталом – на 18,36%) [5].

Станом на 15 грудня 2015 року, за даними Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, в Україні налічувалося 97 банки, з яких:

- 4 банки з тимчасовою адміністрацією (4,12% від загальної кількості);
- 61 банк, що ліквідується (62,89 % від загальної кількості);
- 31 банк, ліквідація яких завершена (31,96% від загальної кількості);
- 1 банк, який було продано інвесторам після введення тимчасової адміністрації (1,03 % від загальної кількості) [7].

Відзначимо, що таких масових процесів банкрутств банків в Україні ще не спостерігалось. У найбільш кризові роки в попередніх періодах – 1994-1996 рр. в Україні було ліквідовано загалом 76 банків (у 1994 р. було ліквідовано 11 банків, у 1995 р. – 20 банків, у 1996 р. - 45 банків) [5].

Разом з цим, емпіричні дані свідчать, що зменшення кількості неефективних банків не позначається позитивними тенденціями на загальних показниках ефективності банківського сектору.

Дослідження ресурсної бази, структури активів та пасивів банків України, статистичні дані яких представлені в таблицях 2 і 3, свідчать про наступне.

Дослідження структури пасивів показують, що загалом, банківська система України під час кризи втратила близько третини депозитів фізичних осіб. Лише за 11 місяців 2015 року строкові кошти суб'єктів господарської діяльності зменшилися на 13,33 %, депозити фізичних осіб на 12,49%, строкові вклади фізичних осіб – на 15,11% [5].

З огляду на те, що капітал банків, на відміну від не фінансових фірм на 90% складається з боргу це дестимулює всю роботу банківського сектору країни. Окрім цього, в українських реаліях проблема ускладнюється тим, що, з огляду на загальне погіршення стану економіки, збільшення потреби в обігових коштах та відсутність державних гарантій щодо повернення вкладів юридичних осіб у разі банкрутства банків інтересу, як фізичних так і юридичних осіб, до зберігання вільних ресурсів в банках не має.

Незважаючи на відтік депозитів, суттєвого зменшення пасивів банків (в гривневому еквіваленті) у 2015 році не спостерігається через збільшення кошти суб'єктів господарської діяльності в банках та зростання розміру статутних капіталів банків.

Зростання розміру статутних капіталів банків, є результатом прийняття в серпні 2014 року НБУ Постанови, що передбачає поетапне збільшення банками розміру статутного капіталу, а саме: до 120 млн гривень в період до 17 червня 2016 року; до 150 млн гривень - до 11 липня 2017 року; до 200 млн гривень - до 11 липня 2018 року; до 250 млн гривень - до 11 липня 2019 року; до 300 млн гривень - до 11 липня 2020 року; до 350 млн гривень - до 11 липня 2021 року; до 400 млн гривень - до 11 липня 2022 року; до 450 млн гривень - до 11 липня 2023 року і до 500 млн гривень - до 2024 року [5].

2. Структура пасивів банків України за період 2000-2015 рр. (млн.грн.)

Показник	Роки											Відношення даних 2015/2014 4 (%)	Відношення даних 2015/2013 3 (%)					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			2011	2012	2013	2014	11. 2015
Пасиви, усього	37129	47591	63896	100234	134348	213878	340179	599396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 271 192	1 278 095	1 316 852	1 245 894	-5,39	-2,52
Власний капітал	6507	7915	9983	12882	18421	25451	42566	69578	119 263	115 175	137 725	155487	169320	192599	148023	123 931	-16,28	-35,65
з нього: сплачений зареєстрований статутний капітал	3 665	4575	6003	8116	11648	16144	26266	42873	82 454	119 189	145 857	171 865	175 204	185 239	180 150	192 480	6,84	3,91
Зобов'язання банків	30622	39 676	53 913	87552	115927	188427	297613	529818	806 823	765 127	804 363	898 793	957 872	1 085 496	1 168 829	1 121 963	-4,01	3,36
з них: кошти суб'єктів господарської діяльності	13071	15653	19 703	27987	40128	61214	76898	111995	143 928	115 204	144 038	186 213	202 550	234 948	261 372	295 677	13,12	25,85
з них: строкові кошти суб'єктів господарської діяльності	2867	4698	6161	10391	15377	26807	37675	54189	73 352	50 511	55 276	74 239	92 786	104 722	102 527	88 857	-13,33	-15,15
кошти фізичних осіб	6649	11165	19092	32113	41207	72542	106078	163482	213 219	210 006	270 733	306 205	364 003	433 726	416 371	364 352	-12,49	-15,99
з них: строкові вклади фізичних осіб	4569	8060	14128	24861	33204	55257	81850	125625	175 142	155 201	206 630	237 438	289 129	350 779	319 121	270 897	-15,11	-22,77

Таблиця складена за даними [5].

3. Активи банків України за період 2000-2015 рр. (млн.грн.)

Показник	Роки														Темп приросту 2015/2014 (%)	Темп приросту 2015/2013 (%)		
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013			2014	11. 2015
Загальні активи (не скориговані на резерви під активні операції)	398 66	5078 5	677 74	105 539	141 497	2230 24	3530 86	619 004	973 332	1001 626	1090 248	1211 540	126 789 2	1408 688	1520 817	1524 914	0,27	8,25
Активи банків	371 29	47 591	638 96	100 234	134 348	2138 78	3401 79	599 396	926 086	880 02	942 88	1054 280	112 719 2	1278 095	1316 852	1245 894	-5,39	-2,52
Кредити надані	236 37	3209 7	467 36	734 42	971 97	1563 85	2696 88	485 507	792 244	747 48	755 30	825 20	815 327	911 02	1006 358	934 539	-7,14	2,54
кредити, що надані суб'єктам господарювання	209 77	3168 9	478 87	811 96	107 568	1675 48	2582 37	276 184	472 584	474 91	508 88	580 07	609 202	698 77	802 82	770 24 7	-4,03	10,23
кредити, надані фізичним особам	941	1373	325 5	887 9	145 99	3315 6	7775 5	153 633	268 857	222 38	186 40	174 50	161 775	167 73	179 40	140 444	-21,56	-16,29
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	6,72	3,67	3,12	2,37	2,22	1,52	1,26	1,3	2,3	9,4	11,2	9,6	8,9	7,7	13,5	20,4	-	-

Таблиця складена за даними [5].

Загалом частка статутного капіталу в пасивах банків складає 15,45%, основним джерелами фінансування діяльності залишаються кошти вкладників фізичних осіб, частка яких становить 50%

Аналіз обсягів та структури активів банків показав, що нескориговані активи банків у 2015 році збільшилися, незважаючи на зростання числа збанкрутілих банків та зменшення вкладів. Як основну причину збільшення активів банків слід зазначити девальвацію національної валюти.

Загалом дослідження структури активів показує зменшення обсягів кредитування. Найбільше зменшення характерне для обсягів кредитів, наданих фізичним особам - тільки за 11 місяців 2015 їх обсяг зменшився на 21,56% .

Основною причиною такої ситуації є зменшення обсягів ресурсної бази банків, внаслідок відтоку депозитів та незадовільний в умовах кризи стан кредитоспроможності багатьох позичальників.

Зазначені тенденції знайшли відображення в суттєвому погіршенні таких показників ефективності функціонування банківської системи як: загальний негативний результат діяльності (збиток банків склав 56 251 млн.грн у 2015 р. та 52966 млн. грн. у 2014 р.); негативна рентабельність активів (5.55 % у 2015 р. та 4.07 %у 2014 р.); негативна рентабельність капіталу (51.34 % у 2015 р. та 30.46 %у 2014 р.).

Висновки. Вищенаведене дозволяє зробити наступні узагальнення.

На сучасному етапі розвитку банківська система України переживає кризові тенденції, що супроводжуються масовим банкрутством банків, відтоком депозитів, зменшенням ресурсної бази банків, скороченням обсягів кредитування, зниженням рівня довіри до системи.

На нашу думку, негативні тенденції розвитку банківської системи України обумовлені трьома групами причин, а саме:

- об'єктивним погіршенням економіко-політичної ситуації, що супроводжувалося відтоком іноземних інвесторів, втратою частини банків на окупованих територіях, панічними настроями населення і т.д.;
- неналежним регулюванням ризиків на рівні окремих банківських установ;
- недоліками регуляторної діяльності НБУ в питаннях організації пруденційного нагляду на основі встановлених для банків обов'язкових економічних нормативів, непрозорими процедурами введення тимчасової адміністрації та ліквідації банків, недосконалістю при рефінансуванні банків, невідповідності регулювання валютного ринку і т.д.

Тому в найближчій перспективі вирішення проблем банківської системи залежатиме як від стабілізації економічної ситуації в країні загалом так і від регуляторної політики центрального банку спрямованої на встановлення стандартів прозорості функціонування банківської системи, вдосконалення системи гарантування вкладів, вдосконалення банківського нагляду.

Література

1. Вовчак О.Д., Сенищ П.М. Зміцнення банківської системи як чинника забезпечення стабільності. Актуальні питання фінансової безпеки держави.: Збірник наукових праць.21.02.2014. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/finbezpeka /23_vovchak.pdf

2. Т. Смовженко, Г. Багратян, І. Кравченко. Макроекономічна політика України в 2014–2019 рр.: банківська і фінансова сфери. //Вісник Національного банку України-жовтень.- 2014. С. 20 – 24.

3. Vitaliy Rysin (2013). Modern trends of ensuring banking sector's stability in Ukraine. *Knowledge-Economy-Society. Global and regional challenges of the 21st century economy*. Cracow, 2013, no. 1, pp. 475-485.

4. Річний звіт. Національний банк України. 2014.-212 с.

5. Інтернет-ресурс Національного банку України. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://www.bank.gov.ua>

6. Інтернет-ресурс звітності емітентів в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua>

7. Інтернет-ресурс Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua>

References

1. Vovchak O.D, Senysch P. M. The strengthening of banking system as a factor of stability (2014). *The recent issues of financial security (collection of scientific papers)*, 21.02.2014. Available at http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/finbezpeka/23_vovchak.pdf (in Ukrainian).

2. Smovzhenko T., Bahratyan T., Kravchenko I.(2014). The macroeconomic policy of Ukraine in 2014-2019 years .: banking and financial sectors. *Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 2014, October, pp. 20 – 24 (in Ukrainian).

3. Vitaliy Rysin (2013). Modern trends of ensuring banking sector's stability in Ukraine. *Knowledge-Economy-Society. Global and regional challenges of the 21st century economy*. Cracow, 2013, no. 1, pp. 475-485.

4. Annual report (2014). *National Bank of Ukraine*, 2014, 212 p. (in Ukrainian).

5. Internet resource of the National Bank of Ukraine. Available at <http://www.bank.gov.ua> (in Ukrainian).

6. Internet resource of reporting of issuers in Ukraine. Available at <http://www.smida.gov.ua> (in Ukrainian).

7. Internet resource of the Fund Deposit Guarantee of Ukraine. Available at <http://www.fg.gov.ua> (in Ukrainian).

Одержано 14.10.2015

Аннотация

Денис О.Б.

Тенденции развития банковской системы Украины

Целью статьи является исследование тенденций развития банковской системы: динамики создания банков, процессов банковских банкротств, структуры ресурсной базы, направлений инвестирования и рентабельности инвестиций.

Показано, что в истории развития отечественных банков 2014-2015 годы стали самыми сложными.

Отмечено, что осложнение политической ситуации, сокращение ВВП, обесценивание национальной валюты, инфляция негативно сказались на показателях банковской системы Украины.

На основе анализа статистики, сделан вывод о крупнейшем в истории банковского сектора Украины массовом банкротстве банков (количество банков во время кризиса

уменьшилось до 120 банков (по сравнению с 2012 годом сокращение составило 28%).

Показано, что увеличение общей ресурсной базы банков, несмотря на банкротства, произошло в связи с увеличением уставных капиталов банков в соответствии с требованиями НБУ и по причине девальвации национальной валюты.

Отмечено, что в целом банковская система во время кризиса по сравнению с 2012 годом потеряла около трети депозитов. Указано, что из-за общего ухудшения состояния экономики, увеличение потребности в оборотных средствах и отсутствия государственных гарантий по возврату вкладов юридических лиц в случае банкротства банков, интереса как физических так и юридических лиц к хранению свободных ресурсов в банках нет.

Рассмотрены объемы кредитования банками физических и юридических лиц и отмечено, что они существенно уменьшились, из-за снижения кредитоспособности заемщиков и уменьшения ресурсов банков.

Показано, что общие показатели эффективности функционирования банковской системы (общий результат деятельности, рентабельность активов и рентабельность капитала) имеют отрицательное значение.

Сделан вывод, что на современном этапе развития банковская система Украины переживает кризисные тенденции.

Как негативные тенденции развития банковской системы Украины определены три группы причин, а именно: ухудшение экономико-политической ситуации в стране в целом, ненадлежащее регулирование рисков на уровне отдельных банковских учреждений; недостатки регуляторной деятельности НБУ.

Сделан вывод, что в ближайшей перспективе решение проблем банковской системы будет зависеть как от стабилизации экономической ситуации в стране в целом, так и от регуляторной политики центрального банка, направленной на установление стандартов прозрачности функционирования банковской системы, совершенствование системы гарантирования вкладов, совершенствование банковского надзора.

Ключевые слова: банк, банковская система, банковский кризис, кредиты, депозиты, банковское регулирование.

Annotation

Denys O.B.

Trends of development of banking system in Ukraine

The purpose of the article is studying trends in the banking system: dynamics of creating banks, processes of bank failures, structure of the resource base, areas of investment and return on investment.

It is shown that in the history of national banks 2014-2015 were the most difficult.

It is noted that complication of the political situation, decline in GDP, depreciation of the national currency and inflation adversely affect indicators of the banking system of Ukraine.

Based on the statistical analysis there is the conclusion about the largest in the history of the Ukrainian banking sector mass bank bankruptcy (number of banks during the crisis fell to 120 banks; compared with 2012 the reduction was 25%).

It is shown that increasing the overall resource base of banks despite the bankruptcy was due to increasing authorized capital of banks in accordance with the requirements of the NBU, and because of devaluation of the national currency.

It is noted that in general, the banking system during the crisis lost about a third of deposits compared with 2012. It is indicated that due to the general deterioration of the economy, increasing demand for working capital and lack of state guarantees for the return of deposits of legal entities in case of bankruptcy of banks, there is no interest of both physical and legal entities to the storage of available resources in banks.

Crediting volumes by banks of individuals and legal persons and it is noted that they were significantly reduced due to decreasing in the creditworthiness of borrowers and decreasing banks' resources are considered.

It is shown that the general efficiency indicators of the banking system (the common result

of the activity, return on assets and return on equity) have a negative value.

It is concluded that at the current stage of development the banking system of Ukraine is experiencing crisis trends.

Negative trends of development of the Ukrainian banking system identify three groups of causes, namely deterioration of the economic and political situation in the country as a whole, inadequate risk management at the level of individual banking institutions, shortcomings of the regulatory activities of the NBU.

It is concluded that in the short term solution of problems of the banking system will depend on the stabilization of the economic situation in the country as a whole and on the regulatory policy of the central bank aimed at realizing standards of transparency of the banking system, improving deposit guarantee system and banking supervision.

Keywords: bank, banking system, banking crisis, credits, deposits, bank's regulation

УДК 338.24:331.2.024.012.23

ФОРМУВАННЯ РІВНЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

С.М. Колотуха, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

І.Ф. Коваленко, кандидат економічних наук

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Розглядаються стан, тенденції та заходи по підвищенню заробітної плати в умовах економічної кризи. Досліджено досвід фінансового забезпечення рівня заробітної плати залежно від стабільності економіки країни.

Ключові слова: мінімальна заробітна плата, державне регулювання заробітної плати, індексація заробітної плати, сукупний потенціал доходів.

Постановка проблеми. Процеси становлення ринкової економіки в Україні зумовлюють значні перетворення у системі соціально-трудових відносин. Кризові явища у вітчизняній економіці негативно впливають на рівень заробітної плати, а отже, і на рівень добробуту громадян, які працюють. Зниження рівня доходів населення спричиняє скорочення їхнього платоспроможного попиту, що впливає на зменшення обсягів виробництва. В умовах кризи роботодавці не мають змоги підвищувати, а подекуди й виплачувати заробітну плату. Саме тому однією з базових проблем усіх змін у вітчизняній економіці є становлення адекватної до сучасних умов ефективної системи фінансового забезпечення оплати праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання регулювання заробітної плати в умовах ринкової системи господарювання досліджувало чимало вітчизняних вчених-економістів, зокрема О. Грішнова, О.Жук, А.Колот, О.Кузьмін, Г.Куліков, В.Лагутін, В.Онікієнко, І. Петрова, Л.Шульгінова та інші. Проблеми детінізації системи оплати праці розглядали у своїх працях І.Барановська, Я.Диченко, О.Коваль та інші.

Методика досліджень. Теоретичним та методичним підґрунтям проведення дослідження стали загально наукові та спеціальні методи